

JOHAN LÖNNROTH

Ugglan vet inte varför den flyger

Två invändningar

Jag har bara två väsentliga invändningar mot Klas Eklunds synpunkter på min bok "Minervas Uggla". För det första vill han (liksom för övrigt nästan alla andra recensenter i dagspressen) att jag skall leva upp till rollen av mer doktrinär historiematerialist och marxist än vad boken ger uttryck för. För det andra vill han inte på allvar ta upp den fråga kring vilken jag försöker skapa debatt: ekonomernas existensberättigande som separat legitimerad yrkeskår. I stället vill han att jag ska redovisa mina egna ekonomiska doktriner.

Varför flyger Ugglan?

Naturvetare lär ha svårt att med hjälp av aerodynamisk teori ge ett strikt bevis för varför fåglarna kan flyga. Än mindre tror jag mig kunna "bevisa" en enkel tes av den typ Eklund lösryckt citerar på bokens sid 198. Sambandet verklighet/ideologi är

*Docent JOHAN LÖNNROTH
Nationalekonomiska institutionen,
Goteborgs universitet.*

som jag skriver lite längre ned på samma sida varken enkelt eller ödesbundet. Mitt syfte med boken är (sid 7 i förordet) att: "försöka bidra till svaret på den eviga frågan om hur den vetenskapliga sanningsviljan kan göra sig gällande mot alla slag av opinionsbildning, bevakning av ekonomiska intressen, tankehämningar och fordomar".

Jag har inget emot att Eklund kallar boken för en "berättande krönika". Jag har alltmer kommit att föredra sådana framför det som ekonomer brukar kalla teori och vetenskap. Jag kan lika litet som Ugglan själv bevisa varför den flyger, men jag kan berätta för andra hur det ser ut. Eklunds teoretiska ambitioner ligger utanför vad jag syftat till.

Ekonomernas självständighet

När Eklund skall belägga min otillräckliga vetenskaplighet driver han två ganska svärförenliga ståndpunkter: Dels vill han att jag bättre skall analysera "den klassmassiga grunden till den neoklassiska teorin" och motsvarande för andra epoker. Dels anser han att jag "underskattar nationalekonomins relativa autonomi". Men om jag bättre lyckades visa att neoklassikerna speglade "finanskapitalets

uppstigande över industrikapitalet inom bourgeoisien", (Eklund s 458) så skulle jag väl ännu mer underskatta ekonomernas självständighet?

Ett exempel: Wicksell är för mig ingen lakej åt bankdirektör Frölander eller andra finanskapitalister. Han var på 1880-talet en radikal vänsterliberal med stor självständighet. Han var ett tag på 1890-talet socialist, men som etablerad professor blev han alltmer liberal och allt mindre vänster. Han lärde ut en faktorpristeori, som av mindre kunniga eftersägare förvandlades till legitimering av kapitalistisk utsugning. Och han spred felaktigheter om Marx. Jag tror han förlorade på att stängas in i ett avgränsat nationalekonomiämne. Men som akademiker var han självständigare än de flesta.

Jag gör inte heller Stockholmsskolan, 60-talsteknokraterna eller nyliberalerna bland ekonomerna till några enkla nickedockor åt politiska trender. Men de gav sig själva rollen av upphöjda idégivare i politiken på ett sätt som inte stod i rimlig proportion till deras ganska enkla modeller och politiska budskap. Med närheten till maktens köttgrytor följde en lägre grad av självständighet än genomsnittet vid universiteten.

Behövs ekonomerna?

Denna bristande självständighet från makthavare i privat näringsliv och statsapparat blev särskilt tydlig efter de samhällsvetenskapliga fakulteternas bildande och den USA-importerade matematiska ekonomins segertåg på 50- och 60-talen. För i kraft av ämnets status med namn som Myrdal och Ohlin och ambitionerna att ge sig på alla stora frågor med hjälp av en för politiker och allmänhet svårgenomtränglig begreppsapparat fick ekonomerna en unikt stark politisk position i Sverige. De blev ett slags statsschamaner med rätt att framträda som överdomare i kontroversiella politiska frågor av typ löntagarfonder, kärnkraft och nu senast utformningen av avtalsrörelser. Visst har ekonomerna på 70-talet haft en del problem med utmaningar från nyvänstern och den gröna vågen. Men lyssnar man på

Ekonomiska klubben i radio eller läser man de ledande nationalekonomiprofessorerna i dagspressen, så verkar det inte som om ämnet genomgått någon djupare självprövning.

Det finns naturligtvis också enstaka humanister som tycker att deras åsikter om konst eller litteratur smäller högre än andras. Och där finns naturvetare som anser att teknologin och miljövården skall överlämnas till dem utan politisk inblandning. Men de ledande ekonomerna i Sverige har haft en unik förmåga att uppträda samlat som just EKONOMERNA i de allra tyngsta ideologiska stridsfrågorna.

Eklund tror att jag driver tesen om ekonomernas avskaffande för att jag skall slippa ta ställning till vem de skall legitimera i mitt idealsamhälle. Men då vill han antingen inte förstå vad jag säger eller vill han antyda att i mitt idealsamhälle tillåts bara en sorts ekonomer. Och på den senare punkten tycker jag att det i boken finns tillräckligt tydliga avståndstaganden från den sortens ensidigheter. Så jag drar slutsatsen att Klas Eklund inte förstår. Han tycker – och där verkar han att döma av de reaktioner jag hitintills fått på boken vara överens med sina kollegor – att ekonomernas behövlighet är inget ämne för seriös diskussion.

Visst kan det verka utopiskt, men mitt idealsamhälle – den demokratiska, arbetarstyrda socialismen – utmärks just av att gränsen mellan ekonomi, politik och vardagsliv suddas ut. Den politiska demokratin har utvidgats också till det ekonomiska beslutsfattandet och var och en är sin egen ekonom och sin egen politiker. Och vid akademierna ger man en bred humanistisk samhällelig och naturvetenskaplig bildning, tillgänglig för hela folket och fri från (en bortdöende) privat och statlig maktapparat.

Ett första litet steg mot detta idealsamhälle skulle kunna vara en breddning av ekonomutbildningen, där modellexercisen och de teknokratiska handgreppen ersätts med större inslag av ekonomisk historia och ekologi. Det kanske rentav inte skulle skada med lite mera sådan kunskap på finansdepartementet? Vad säger Klas Eklund?